

Polacy i Niemcy po II wojnie światowej. Materiały pomocnicze do nauki historii i wiedzy o świecie współczesnym, red. Bogdan Koszel, Instytut Zachodni, Poznań 2001.

Intensyfikacja po 1989 r. dialogu polsko-niemieckiego objęła najważniejsze dziedziny życia społecznego. Toczył się on jednak najczęściej na szczeblu elit i obejmował nieliczne kręgi społeczeństwa polskiego i niemieckiego. Dzięki otwarciu archiwów i postępowi w badaniach stało się możliwe stopniowe wypełnianie „białych plam” w historii stosunków polsko-niemieckich. Stan wiedzy historycznej i politologicznej na ten temat jest dzisiaj liczony w dziesiątkach publikacji naukowych, funkcjonujących jednakże w dość hermetycznym środowisku naukowym.

Z konferencji naukowych, badań empirycznych, rozmów i listów przychodzących do Instytutu Zachodniego w Poznaniu od nauczycieli historii i wiedzy o Polsce i świecie współczesnym oraz od opiekunów grup uczniów udających się do Republiki Federalnej w ramach Polsko-Niemieckiej Wymiany Młodzieży wynika, że wśród młodego pokolenia Niemców i Polaków istnieje olbrzymi deficyt informacji na temat współczesnych dziejów Polski i Niemiec oraz wzajemnych stosunków.

Kierując się tymi pobudkami, grono kompetentnych i doświadczonych badaczy przygotowało 9 zeszytów zawierających materiały pomocnicze dla uczniów ostatnich klas szkół średnich na temat najnowszej (po 1945) historii stosunków polsko-niemieckich. Tytuły zeszytów mówią jednoznacznie jaki jest obszar zainteresowań autorów. Należy jednak podkreślić, iż opracowanie stanowi zbiór indywidualnych prac poszczególnych badaczy.

W zeszycie pt. *Polska wobec Niemiec w latach 1945-1949* napisanym przez Jadwigę Kiwerską autorka koncentruje się na historycznych mechanizmach podziału Niemiec na RFN i NRD. Analizuje obraz systemu politycznego Niemiec przed i po podziale. Dokładnie przedstawia dzieje powstania dwóch państw niemieckich, o przeciwstawnych orientacjach politycznych. Autorka kładzie duży nacisk na problem granicy na Odrze i Nysie, dla którego istotne znaczenie miało podpisanie Układu Zgorzeleckiego w 1950 r. normalizującego stosunki graniczne NRD z PRL.

Zeszyt pt. *Nierówne partnerstwo. Polska-Niemcy w Europie (1989-2000)* autorstwa Krzysztofa Malinowskiego poświęcony jest budowie partnerskich stosunków między RP a Niemcami. Autor analizuje politykę kolejnych rządów RP w tej sprawie oraz ich wkład w budowę wzajemnej współpracy. Szczególnie duży nacisk autor położył na zjednoczenie dwóch państw niemieckich i wynikające z tego reperkusje dla Polski. Szczególną uwagę zwraca na powstałe dokumenty, regulujące wzajemne stosunki, zajmuje się także kwestią podpisania traktatu o dobrym sąsiedztwie.

Kolejny zeszyt pt. *Konsekwencje drugiej wojny światowej dla Polski i Niemiec* Edmunda Dmitrów'a ukazuje ogrom zniszczeń i ofiar jakie pochłonęła II wojna i wynikające z tego reperkusje dla całych narodów. Autor zwraca również uwagę na skutki psychologiczne, jakie przyniosła wojna. Ukazuje bezmiar ludzkich cierpień, wynikających z krwawego zakończenia wojny, przesiedleń i wysiedleń rodzących liczne problemy natury psychologicznej i społecznej. Autor podejmuje również próbę ukazania sytuacji politycznej po wojnie w Polsce i w Niemczech.

W zeszycie pt. *Mniejszość niemiecka w Polsce na tle innych mniejszości* Zbigniew Kurcz przedstawił dzieje i teraźniejszość mniejszości niemieckiej na ziemiach polskich. Ukazano tutaj również zorganizowaną działalność tej mniejszości w Polsce, a także jej sytuację prawną w naszym kraju. Autor przedstawił sytuację Niemców na tle Ukraińców, Białorusinów i innych mniejszości etnicznych.

Zeszyt autorstwa Beaty Ociepki zatytułowany jest *Deportacje, wysiedlenia, przesiedlenia – powojenne migracje z Polski i do Polski*. Autorka poddaje najpierw analizie ruchy migracyjne ludności z Kresów Wschodnich na tzw. Ziemię Odzyskaną. Ukazuje deportacje dokonywane przez Armię Czerwoną, przedstawia sytuację ludzi przymusowo osiedlonych oraz uwarunkowania tych zjawisk. W dalszej części autorka ukazuje przesiedlenia Ukraińców w ramach Akcji Wiśła oraz wysiedlanie ludności sowieckiej przeprowadzane przez Sojuszniczą Radę Kontroli Niemiec, a także w okresie późniejszym.

Zbigniew Mazur w zeszycie pt. *O adaptacji niemieckiego dziedzictwa kulturowego na Ziemiach Zachodnich i Północnych* podejmuje problem tożsamości kulturowej i dziedzictwa kulturowego tych ziem. Autor zastanawia się nad budową tożsamości kulturowej pogranicza oraz ziem, na których pozostało dziedzictwo kulturowe poprzednich mieszkańców i na które nakłada się dziedzictwo tych, którzy przyszli po 1945 r., wskazując w tym względzie zarówno na zjawiska odrzucania niemieckiego dziedzictwa kulturowego, jak i jego adaptację szczególnie w ostatnim okresie.

Zeszyt pt. *Przyjaźń narodów czy przyjaźń zalecona? Stosunki między NRD i PRL*, którego autorem jest Joachim Franke z Uniwersytetu Poczdamskiego, opisuje relacje między PRL i NRD, a więc państwami zbliżonymi ideologicznie. Ukazano tutaj powstanie Niemieckiej Republiki Demokratycznej, funkcjonowanie tego państwa oraz związane z tym konsekwencje polityczne, w tym także dla współpracy NRD z Polską. Szeroko przedstawiono otwarcie granic w latach 70. i postawę NRD wobec sytuacji politycznej w Polsce w latach 80. Epilogiem jest jesień ludów, czyli załamanie się struktur realnego socjalizmu i zjednoczenie Niemiec, powstanie nowego państwa niemieckiego.

Zeszyt autorstwa Andrzeja Saksona pt. *Polacy i Niemcy: stereotypy i wzajemne postrzeganie* jest próbą ukazania sposobu wzajemnego postrzegania się Polaków i Niemców. Autor analizuje syndrom niemiecki, ukazuje stereotypy i uprzedzenia w postrzeganiu Polaków w Niemczech i Niemców w Polsce. Podaje przykłady najczęstszych wad, które ludność niemiecka widzi w ludności polskiego pochodzenia i odwrotnie.

Ostatni zeszyt pt. *Od wrogości do porozumienia. Stosunki polsko-zachodniemieckie w latach 1949-1989*, którego autorem jest Bogdan Koszel, poświęcony jest ewaluacji wzajemnych polsko-niemieckich stosunków w układzie RFN-PRL, poczynając od odrzucenia nowej polityki wschodniej, poprzez złożone stosunki w latach 70. i 80. do okresu poprzedzającego zjednoczenie Niemiec. Całość zeszytów dogłębnie analizuje wybrane aspekty stosunków polsko-niemieckich w latach 1945-2000, porusza szeroki katalog problemów trudnego polsko-niemieckiego sąsiedztwa.

Wartość całości tkwi również w zgromadzeniu informacji, dostępnych wcześniej w rozproszonych źródłach. Walorem pracy jest łatwość odbioru i styl języka. Pochwalić należy formę publikacji, która umożliwia skorzystanie z całości opracowania lub tylko z poszczególnych zeszytów, a także starannie dobrane fotografie.

Tomasz Hoffmann